

Sygn. akt V KK 222/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Andrzej Siuchniński

SSN Włodzimierz Wróbel

Protokolant Patrycja Kotlarska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,
w sprawie **S. K.**

skazanego z art. 284 § 1 kk

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 22 maja 2019 r.,

kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich - na korzyść
od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 22 września 2017 r., sygn. akt V Ka [...],

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w D.

z dnia 4 maja 2017 r., sygn. akt II K [...],

**uchyla zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok
Sądu Rejonowego w D. z dnia 4 maja 2017 r. i oskarżonego
uniewinnia od zarzucanego mu czynu, a kosztami procesu
obciąża Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w D. wyrokiem z dnia 4 maja 2017 r., w sprawie sygn. akt II K [...] uznał oskarżonego S. K. za winnego tego, że w okresie od 05 czerwca 2011 r. do 07 października 2013 r. w miejscowości K., gm. C. przywłaszczył sobie prawo majątkowe w postaci użytkowania o wartości co najmniej 4.298,50 zł, poprzez samowolne użytkowanie działki rolnej nr [...] o powierzchni 61,3900 ha, należącej do Skarbu Państwa, czym działał na szkodę Agencji Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w S., tj. występku z art. 284 § 1 k.k. i za ten czyn na podstawie art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 37a k.k. w zw. z art. 33 § 1 i 3 k.k. wymierzył mu karę 360 (trzystu sześćdziesięciu) stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 20 (dwudziestu) złotych. Obciążył oskarżonego kosztami procesu.

Apelację od tego wyroku wniósł obrońca oskarżonego. Zaskarżając wyrok w całości zarzucił mu:

„1. obrazę przepisu prawa materialnego w postaci art. 284§1 kk, poprzez zupełnie błędne jego zastosowanie, a wyrażającą się w przyjęciu, iż objęcie przez oskarżonego nieruchomości w posiadanie bez tytułu prawnego ku temu stanowi podstawę do przyjęcia, iż oskarżony przywłaszczył prawo użytkowania nieruchomości (prawo majątkowe), albowiem pomimo tego, że prawo majątkowe nie istniało (nie zawarto umowy użytkowania nieruchomości), to jednak oskarżony postąpił z tym prawem, jakby prawo takie mu jednak przysługiwało (art. 438 pkt 1 k.p.k.);

2. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia, wyrażający się w tym, że pomimo nieistnienia prawa majątkowego (nie zawarcia umowy użytkowania nieruchomości), oskarżony postąpił z nieistniejącym prawem tak, jakby prawo mu takie przysługiwało, skutkiem czego Sąd doszedł do wniosku, iż działanie oskarżonego wyrażające się objęciem nieruchomości rolnej w posiadanie bez tytułu prawnego stanowi czynność sprawczą przypisanego oskarżonemu czynu z art. 284§1 kk, w postaci rozporządzenia prawem jak własnym (art. 438 pkt 3 k.p.k.);”

Podnosząc takie zarzuty skarżący wnosił o zmianę wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonego.

Po rozpoznaniu tej apelacji Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 22 września 2017 r., w sprawie sygn. akt V Ka [...] zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od tego wyroku na korzyść skazanego wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich. Zaskarżając wyrok w całości zarzucił mu rażące naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 284 § 1 k.k., polegające na uznaniu S. K. za winnego popełnienia przypisanego mu czynu, mimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa określonego w tym przepisie, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Podnosząc taki zarzut skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku sądu I instancji i uniewinnienie oskarżonego. W trakcie rozprawy kasacyjnej przedstawiciel Rzecznika poparł kasację, takie stanowisko zajął również obrońca skazanego, a prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna, choć trudno nie dostrzec w jej konstrukcji wewnętrznej niespójności w zakresie argumentacji podniesionego zarzutu. W sytuacji, gdy sąd II instancji rozpoznając apelację obrońcy oskarżonego od wyroku skazującego za przestępstwo z art. 284 § 1 k.k. nie uwzględnił zarzutu naruszenia prawa materialnego - art. 284 § 1 k.k. i nie poczynił żadnych nowych ocen w zakresie kształtu prawnokarnej odpowiedzialności z tego typu przestępstwa, to postawienie tego zarzutu ponownie – już w kasacji – musiało zostać oparte na rozumowaniu opartym na zaabsorbowaniu przez sąd *ad quem* rażącego naruszenia przepisu art. 284 § 1 k.k. W tej formule chodzi bowiem o przyjęcie, jako własnego, takiego rozumowania sądu I instancji, w którym uznano, iż ustalony stan faktyczny opisujący zachowanie oskarżonego wypełnia wszystkie znamiona określonego typu czynu zabronionego, w tym przypadku – czynu opisanego w art. 284 § 1 k.k. Tymczasem, o ile w samym zarzucie kasacji wskazuje się na brak w działaniu skazanego znamion przestępstwa z art. 284 § 1 k.k., o tyle w głównej części argumentacji kasacji (str. 2 - 6) kwestionowane są ustalenia faktyczne w postaci sposobu działania skazanego i jego zamiaru (motywacji i celu), by stwierdzić w końcowej części, że skazany nie chciał pozbawić właściciela prawa majątkowego, a zatem nie dążył do przywłaszczenia własności

nieruchomości ale wykorzystał cudze mienie w celu osiągnięcia korzyści majątkowych w postaci dopłat bezpośrednich z tytułu posiadania tych gruntów oraz plonów. Zważywszy na treść rozważań zawartych w uzasadnieniu wyroku sądu I instancji, które dotyczą przywłaszczenia przez skazanego (wówczas oskarżonego) prawa użytkowania działki gruntu oraz ustalonego zamiaru (por. str. 4 - 5), jasne jest, że ta argumentacja kasacji nie może uzasadniać naruszenia prawa materialnego, skoro w istocie kwestionuje się w niej elementy stanu faktycznego.

Dopiero na stronie 7 kasacji (pkt II) zaprezentowano argumentację wskazującą na to, że skazany nie mógł przywłaszczyć prawa majątkowego, które nie istniało, a skoro w odniesieniu do wskazanych działek gruntu takie prawo majątkowe (prawo użytkowania) nie istniało (nie powstało wcześniej), to podjęte przez niego działania opisane w ramach stanu faktycznego odnosiły się do stanu posiadania. Tylko zatem ta argumentacja dotyczy znamion czynu z art. 284 § 1 k.k. na tle dokonanych ustaleń faktycznych, wskazując na brak przedmiotu przestępstwa. W tym właśnie zakresie zarzut kasacji okazał się słuszny, dowodząc, że oba sądy, w tym sąd odwoławczy, dopuściły się rażącego naruszenia prawa, tj. art. 284 § 1 k.k. W sprawie jest bowiem bezsporne, że w zakresie opisanej działki gruntu jej właściciel – Agencja Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w S. - nie zawarł żadnej umowy, mocą której powstałoby jakiekolwiek prawo majątkowe co do tej działki. Nie powstało także i ograniczone prawo rzeczowe w postaci użytkowania (dział II Kodeksu cywilnego) tej działki gruntu. Tymczasem, w opisie czynu w wyroku skazującym przypisano skazanemu właśnie **przywłaszczenie prawa majątkowego w postaci użytkowania działki rolnej nr [...]**, choć w ustaleniach faktycznych wskazano, że skazany samowolnie zaczął użytkować działkę nr [...] i **nie dokonano jakichkolwiek ustaleń w zakresie istnienia w odniesieniu do tej działki prawa majątkowego**. Taki opis zachowania skazanego wskazuje na to, że jego zachowanie polegało na bezprawnym wejściu w posiadania przedmiotowej działki gruntu, przy świadomości co do osoby właściciela tej działki. Posiadanie jako stan faktyczny (art. 336 k.c.) nie obejmuje swoim zakresem praw majątkowych (por. wyrok SN z dnia 12 lutego 2009 r., IV KK 3/09). Jest oczywiste, że skoro przepis art. 284 § 1 k.k. w odniesieniu do nieruchomości penalizuje li tylko przywłaszczenie praw majątkowych,

to warunkiem skazania jest uprzednie istnienie określonego prawa majątkowego, które przysługuje innej osobie, a co do którego to prawa sprawca podejmuje czynności sprawcze. Prawo takie musi powstać i istnieć – nie może być dopiero kreowane bezprawnym zachowaniem sprawcy, albowiem sprawca – na tle unormowania z art. 284 § 1 k.k. – je już musi przywłaszczyć. O ile zatem wywody sądu odwoławczego co do tego w jaki sposób mogą być podjęte czynności sprawcze wskazujące na przywłaszczenia prawa majątkowego są co do zasady trafne (por. str. 6 uzasadnienia), o tyle pomijają one najważniejszą kwestię w tej sprawie, tj. fakt, iż do przedmiotowej działki gruntu nie zostało ustanowione prawo majątkowe w postaci użytkowania (zresztą żadne prawo majątkowe oprócz prawa własności nie istniało). W takim stanie rzeczy – zważywszy również na konieczność przestrzegania w prawie karnym zasady *nullum crimen, nulla poena sine lege certa* – ustalony stan faktyczny nie pozwalał na przyjęcie, że istniał przedmiot przestępstwa z art. 284 § 1 k.k.

Wobec powyższego konieczne stało się uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku sądu I instancji oraz uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu wynika z treści art. 632 pkt 2 k.p.k.